

РАЗПОРЕЖДАНЕ
гр. София, 17.07.2023 г.

За образуване на тълкувателно дело за приемане на съвместно тълкувателно постановление от Общото събрание на съдиите от Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд и Първа и Втора колегии на Върховния административен съд

С определение № 50001 от 03.01.2023 г. по гр. д. № 3023/2022 г. на Четвърто гражданско отделение на ВКС съставът по делото е предложил на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на ВКС да постанови тълкувателно решение по въпроса: „Допуска ли обективното ни материално право присъждане обезщетение за неимуществени вреди в полза на юридическите лица?“.

Образуването на тълкувателно дело се налага с оглед постановената противоречива съдебна практика от състави на Върховния касационен съд по въпроса. С решение № 47 от 10.09.2010г. на ВКС, II т.о. по т.д. № 625/2008 г. е даден отрицателен отговор на въпроса, като е прието, че присъждането на обезщетение за неимуществени вреди по правилото на чл.52 ЗЗД на юридическо лице- търговец е лишено от основание в закона. Върховният касационен съд е приел, че претърпените от търговеца- юридическо лице вреди от установено правонарушение несъмнено се отразяват в патримониума му, но поради безспорно паричния му еквивалент тези щети не могат да имат неимуществен характер, което само по себе си изключва приложението на чл.52 ЗЗД. Като допълнителен аргумент е изложено и че самият общопризнат смисъл вложен в понятието „неимуществени вреди“ налага извода, че тези вреди нямат своя имуществена стойност и следователно- парично изражение, което е несъвместимо с правната същност и начин на възникване на юридическото лице- търговец. Посочено е, че действително с нормата на чл.52 ЗЗД, законодателят е създавал правно задължение за обезвреда на неимуществените вреди при всички състави на неправомерно увреждане, но при неизричното посочване на конкретните правни субекти, имащи право на обезщетяване, то явно е възприето правилото- те да бъдат определяни според вида на вредата, т.е. от вида на засегнатото право, поради което и при съобразяването с така сочения критерии се налага извода, че неимуществените вреди са причинени, когато увреждането е засегнало психическата сфера на пострадалият, като трайно и продължително състояние, а това житейски и правно е неприложимо към юридическото лице, дори и той да е търговец.

В решение № 274/18 от 18.03.2019 г. на ВКС, IV г.о. по гр.д. № 5120/2017 г., решение № 206 от 26.03.2019 г. на ВКС, III г.о. по гр.д. № 4762/29017 г., решение № 29 от 10.03.2020г. на ВКС, IV г.о. по гр.д. № 1690/32019 г., решение № 35 от 12.08.2022 г. на ВКС, IV г.о. по гр.д. № 3901/2018г., както и в постановеното по реда на чл.274, ал.3, т.1 ГПК определение № 400/26.11.2013г. на ВКС, II г.о. по ч.гр.д. № 6155/2013 г. е застъпено становище обратно на даденото в решение № 47 от 10.09.2010 г. на ВКС, II т.о. по т.д. № 625/2008 г.

В решение № 274/18 от 18.03.2019г. на ВКС, IV г.о. по гр.д. № 5120/2017 г. и в решение № 29 от 10.03.2020г. на ВКС, IV г.о. по гр.д. № 1690/2019 г., по допуснатия до касационен контрол на основание чл.280, ал.1, т.3 ГПК материалноправен въпрос по приложението на чл.49 ЗЗД и чл.52 ЗЗД относно това търпят ли подлежащи на обезщетяване неимуществени вреди религиозните организации като юридически лица, изразени чрез средствата за масово осведомяване обидни, клеветнически твърдения, уронващи авторитета им, е даден положителен отговор.

В постановеното от ВКС, III г.о. решение № 206 от 26.03.2019 г. по гр.д. № 5120/17 г., по възникналия във връзка с допуснатите до касационен контрол материалноправни въпроси и предварителен въпрос дали действащото вътрешно обективно правно допуска юридическо лице да е кредитор по вземане за обезщетение на неимуществени вреди, след като и юридическите лица са носители на неимуществени права, съдът в мнозинството си е отговорил положително- юридическите лица могат да търпят неимуществени вреди, както и да претендират обезщетение за репарирането им.

В постановеното по чл.274, ал.3, т.1 ГПК определение № 400/26.11.2013 г. на ВКС, II г.о. по ч.гр.д. № 6155/2013 г. е прието, че разпоредбата на чл.45 ЗЗД не съдържа ограничение относно страните в правоотношението, възникнало от непозволено увреждане- всеки е длъжен за поправи вредите, които виновно е причинил другиму, в т.ч. и на юридическо лице. Липсва основание за изключване възможността да се търси отговорност за неимуществени вреди от юридическо лице и в последващите разпоредби на закона, вкл. и чл.52 ЗЗД, чрез предявяването на иск за неимуществени вреди.

В решение № 35 от 12.08.2022 г. на ВКС, IV г.о. по гр.д. № 3901/2018 г., при отговора на допуснатия в хипотезата на чл.280, ал.1, т.3 ГПК въпрос за критериите, въз основа на които следва да бъде определено обезщетение за претърпени от юридически лица неимуществени вреди в хипотезите на нарушаване на правото на Европейския съюз от незаконосъобразни актове, действия/бездействия на държавата, Върховният касационен съд е споделил цитираната по- горе практика.

С определение № 958/03.05.2023 г. по гр. д. № 4575/2022 г. на IV г.о. на ВКС съставът по делото е предложил на Общото събрание на Гражданска колегия да постанови тълкувателно решение по материално-правния въпрос :Дали от правото на Европейския съюз, което има директен ефект и примат над националното (чл. 4, ал. 3 КРБ), или от международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила, които са част от вътрешното право на страната с предимство пред противоречащите им норми от вътрешното законодателство (чл. 5, ал. 4 КРБ), произтича възможност националният съд да присъди обезщетение за неимуществени вреди в полза на юридическо лице от нарушение на субективно право, признато от правото на Съюза, респ. от международните договори, и кои са критериите за определяне на обезщетението?

Съставът по делото е констатирал същата противоречива съдебна практика на съставите на Гражданска колегия на ВКС, посочена в определение № 50001 от 03.01.2023 г. по гр. д. № 3023/2022 г. на Четвърто гражданско отделение на ВКС, предвид на която е направил предложение за приемане на тълкувателно решение.

Известна е съдебна практика на състави на Върховния административен съд с противоречив отговор на принципния въпрос за присъждане на неимуществени вреди на юридическите лица, по разглежданите от тях искове по чл. 1 ЗОДОВ: по искове за обезщетения за вреди от незаконна административна дейност и/или от незаконна правораздавателна дейност на административните съдилища, включително в хипотезите на заявени претенции за обезщетение на неимуществени вреди от юридически лица.

Една част от съдебните състави на Върховния административен съд дават положителен отговор на въпроса като считат, че предявените искове за заплащане на претърпени неимуществени вреди от юридически лица са процесуално допустими, но същите трябва да се доказват. В този смисъл решение № 14285/23.12.2016 г. по адм. д. № 11417/2015 г. по описа на ВАС, решение № 12323/01.12.2021 г. по адм. д. № 5542/2021 г. по описа на ВАС, решение № 10366/16.11.2022г. по адм. д. № 8595/2021 г. по описа на ВАС, решение № 8469/13.07.2021 г. по адм. д. № 1134/2021г. по описа на ВАС, решение № 7983/01.07.2021 г. по адм. д. № 9328/2018 г. по описа на ВАС, решение № 7807/31.08.2022 г. по адм. д. № 11641/2021 г. по описа на ВАС, решение №

6974/12.07.2022 г. по адм. д. № 2043/2022 г. по описа на ВАС, решение № 5718/18.05.2020 г. по адм. д. № 6529/2019 г. по описа на ВАС и др.

В друг смисъл състави на Върховния административен съд са направили изводите, че дружеството не търпи неимуществени вреди, поради което не му се следва обезщетение за такива. Обезщетението за неимуществени вреди се присъжда за конкретно претърпени физически и психически болки, страдания и неудобства, които са пряка и непосредствена последица от незаконосъобразните действия или бездействия на административния орган. Физическите болки и душевните страдания са присъщи единствено и само на физическите лица, но не могат да се свържат с едно юридическо лице. Ако се накърни доброто име и авторитета на едно юридическо лице, то вредите от това за него са съизмерими с намаляване на имуществено състояние, поради което имат характер на имуществени. В този смисъл са решение № 6382/15.05.2018 г. по адм. д. № 3691/2017 г. по описа на ВАС, решение № 9494/20.09.2021 г. по адм. д. № 3112/2021 г. по описа на ВАС, решение № 499/15.01.2021 г. по адм. д. № 8051/2020 г. по описа на ВАС.

Налице е свързаност между противоречието по принципния въпрос, повдигнат за разглеждане от ОСГТК на ВКС с определение № № 50001/03.01.2023 г. по гр.д. № 3023/2022 г. на ВКС на IV г.о. и материалноправният по определение № 958 от 03.05.2023 г. по гр. д. № 4575/2022 г. на IV г.о. на ВКС, както и в съдебната практика на Върховния административен съд относно присъждане на обезщетение за неимуществени вреди на юридическите лица.

С оглед тези обстоятелства и необходимостта от недопускане на противоречива или неправилна съдебна практика между съставите на Върховния касационен съд, между съставите на Върховния административен съд и между съставите на Върховния касационен съд и съставите на Върховния административен съд по един и същ правен въпрос, считаме, че следва да бъде образувано тълкувателно дело за приемане на съвместно тълкувателно постановление от Общото събрание на съдиите от Гражданска колегия и Търговска колегия на ВКС и съдиите от Първа и Втора колегия на ВАС, по въпросите, предмет на определение № № 50001/03.01.2023 г. по гр.д. № 3023/2022 г. на ВКС на IV г.о. и материалноправният по определение № 958 от 03.05.2023 г. по гр. д. № 4575/2022 г. на IV г.о. на ВКС.

Предвид изложеното и на основание чл. 128, ал. 2 във връзка с чл. 124, ал. 2 от ЗСВ и т. 6.1. и 7.2. от Правилата за приемане на съвместни тълкувателни постановления от колегиите на съдиите от Върховния касационен съд и Върховния административен съд,

РАЗПОРЕЖДАМЕ:

I. Да се образува тълкувателно дело № 1/2023 г. по описа на ВКС за приемане на съвместно тълкувателно постановление от Общото събрание на съдиите от Гражданска колегия и Търговска колегия на Върховния касационен съд и Първа и Втора колегия на Върховния административен съд по следните въпроси:

„ 1. Допуска ли обективното ни материално право присъждане обезщетение за неимуществени вреди в полза на юридическите лица?

2. Дали от правото на Европейския съюз, което има директен ефект и примат над националното (чл. 4, ал. 3 КРБ), или от международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила, които са част от вътрешното право на страната с предимство пред противоречащите им норми от вътрешното законодателство (чл. 5, ал. 4 КРБ), произтича възможност националният съд да присъди обезщетение за неимуществени вреди в полза на юридическо лице от нарушение на субективно право, признато от правото на Съюза,

респ. от международните договори, и кои са критериите за определяне на обезщетението?“.

II. Определяме за докладчици съдия Искра Александрова от страна на Върховния административен съд и съдия Маргарита Георгиева от страна на Върховния касационен съд и член на комисията за изготвяне на проект за тълкувателно постановление съдия Бонка Йонкова от страна на Върховния касационен съд.

III. След образуването му делото да се докладва на докладчиците за проверка на допустимостта на предложенията и за съответствието им с изискванията на чл. 127 от ЗСВ.

В тридневен срок от образуване на делото разпореждането за образуването, определение № № 50001/03.01.2023 г. по гр.д. № 3023/2022 г. на IV г.о. ВКС и определение № 958 от 03.05.2023 г. по гр. д. № 4575/2022 г. на IV г.о. на ВКС да се обявят в деловодните системи, както и на интернет страниците на двете съдилища.

Галина Захарова
Председател на Върховния
касационен съд

Георги Чолаков
Председател на Върховния
административен съд